

зробили професори Олег Гринів, Микола Тимошик, Микола Дмитренко, Іван Хланта.

Книга, яка зорієнтовує потребує у неупередженій інформації, яку подибуємо в одному із найоригінальніших та змістово найсокровенніших – в епістолярному жанрі – буде мати неабиякий успіх і наукову затребуваність як у фаховому середовищі, так і в широкому читацькому загалі.

РЕЦЕНЗІЇ

Іван Зимомря, докторант (Тернопіль)

Прикметна активізація дослідницького пошуку: опертя особистості

(Гром'як Роман. Культура. Політика. Інтелігенція. Публіцистика літературознавця. – Тернопіль: Джура, 2009. – 400 с.)

В українському сучасному літературознавстві ім'я Романа Гром'яка – одне з найбільш авторитетних. У його особі маємо носія різних творчих змагань, які вчений успішно реалізує упродовж майже п'ятдесяти останніх років. Це переконливо засвідчує щойно виданий збірник, що містить літературно-критичні нариси та публіцистичні статті, опубліковані автором у 80-90-х рр. ХХ ст. Йдеться про особливу епоху, в умовах якої народжувалася та утверджувалася державна незалежність України. Варто одразу наголосити: на його сторінках читач віднайде передусім те, що оцінюється фактами, сказати б словами Михайла Коцюбинського, «з книжки життя» Романа Гром'яка. Ось, приміром, один із них: «Про призначення Гром'яка Романа Теодоровича представником президента України у Тернопільській області» від 23 березня 1992 року. І таких свідчень творення Української держави, що припало на злам ХХ ст., в особистій хроніці автора аналізованого видання чимало. Все це, поза всяким сумнівом, потребує системного вивчення, осмислення як окремих подій у новітньої історії, так і їхнього узагальнення. У цьому контексті

й привертає увагу нова праця Романа Гром'яка, якого «занесло аж у хаші влади», якому довелося уявлювати себе «як Іншого», коли не міг залишатися «гвинтиком» у чийхось руках. Автор при цьому не раз ризикував і собою, і своїми дітьми; розчаровувався і втішався буттям в Україні, яка за його діяльної участі ставала незалежною, самостійною. Численні зізнання аналогічного характеру позначені відвертими особистісними оціночними рефлексіями, що адресуються як друзям-однодумцям, так і недругам. Вони сприяють розкриттю змісту пропонованого масиву літературно-критичних нарисів, що складають два своєрідних розділи: «Що доведено життям...» (с. 6 – 89) та «Повернення (гартування пам'яттю)» (с. 90 – 248). Структурно має місце ще й третій розділ, поданий під загальником «Журнально-газетні статті» (с. 250 – 397).

З позицій сьогодення можна стверджувати: суспільний режим, що передував 1991 рокові, дав інтелігентам пам'ятні уроки. Роман Гром'як докладно переконує: «Були то уроки наруги над людською гідністю, уроки безпардонного і витончено-підступного тиску на свободи і права усіх верств суспільства... Мені випало щастя бути у перших лавах національно-демократичного руху... Життя і крах комуністичної системи ставили щодень все нові й нові питання перед кожним, хто йшов у цих лавах чи наближався до них». Це – свідчення з лаконічного переднього слова «До читачів», яким відкривається книжка.

Роман Гром'як намагається всюди бути неупередженим. Він не обходить «гострих кутів», коли висвітлює складні явища суспільно-політичного, культурно-мистецького та, зокрема, літературного характеру. Це посилює значимість рецензованої збірки, що містить тринадцять розлогіх нарисів. З-поміж них слід виокремити такі – концептуально по-філософськи закросені – матеріали, як «Література і критика у взаєминах з добою», «Про єдність моральних та естетичних критеріїв в оцінці явищ життя та літератури», «Правда – найвища моральність. Суперечності життя – конфлікти літератури – позиція критики», «Задивлені в будущину», «Зачаровані й осліплені», «З погляду учасників і сучасників», «Крізь призму дитинства й історії» та «Що записано в книгу життя». Справді, вони розраховані, у першу чергу, на інтелігенцію і тих, хто прагне нею бути. В

основу нарисів лягли зіставлення різних поглядів як на сутність тенденцій і закономірностей доби, так і на загальні питання жанру, поетики тексту, художнього часу й простору.

Чотири текстові складники творять своєрідний цикл і мають цілісне літературно-критичне та культурологічне тло, на якому представлені самобутні літературні портрети, власне, спроби висвітлити творчі досягнення побратимів-сучасників – Ростислава Братуня, Дмитра Павличка, Романа Іваничука та Романа Федоріва. Тут дослідницька праця Романа Гром'яка як знавця літературного процесу та теоретика рецептивної естетики заслуговує високої оцінки. Впадає в око його докладний аналіз, зокрема, поетичного доробку Р.Братуня, автора збірки з веломовною назвою «Я – син України» (1958). На жаль, ім'я творця популярної свого часу пісні «Львівський вальс» (музика Євгена Козака) нині несправедливо призабуте. Це спричинила, не в останню чергу, розбіжність думок і оціночних суджень (як це не парадоксально) серед поетових ровесників і наших сучасників стосовно його творчого й життєвого шляхів. Вона і спантеличує читача, хоча сприймати духовні устремління носіїв художнього письма 50–80-х рр., у тім числі й Ростислава Братуня, слід неодмінно у контексті тогочасної епохи та її суспільних суперечностей.

Для Р.Гром'яка як критика нема роздвоєності; він обґрунтовує істинність своїх думок про надбання Р.Братуня, Д.Павличка, Р.Іваничука чи Р.Федоріва. Він об'єктивно подає життєво-конкретну картину художнього мислення того чи іншого носія українського слова. Тому так вагомо звучить кожне формулювання, крізь призму якого науковець аргументовано закрює тему образного світу, приміром, творця лірико-філософської поеми «Зачарований трамвай» (1965). Дослідник слушно робить акцент на зіставленнях: «Безперечно, художній світ Р.Братуня за своєю природою ораторсько-публіцистичний, талант поета має іншу тональність, ніж, скажімо, в Д.Павличка... Дві художні стихії – публіцистична орієнтація на суспільно вагомі проблеми, на соціальну перспективу і водночас земна асоціативність його образності – найбільш органічно взаємодіють у ліриці Р. Братуня» (с. 196 – 197). Ось ілюстративне заглиблення, сказати б, реакція на змістову домінанту заповітно-вистражданого доказу, яким поет

давав життєствердний заряд української ідеї, а водночас і конкретну підставу вірити у силу духовного поступу:

Як роками волю виміряти.

Воля – не казковий первоцвіт.

Воля – труд і пісня. Кров і піт.

Воля – борг, якого не сплатити,

Доки будеш мріяти і жити...

З-поміж журнально-газетних публікацій Романа Гром'яка привертають увагу передусім ті публіцистичні виступи, де містяться текстові «вкраплення» з літератури факту – спогади-згадки, есеї, щоденникові свідчення, промови на мітингах, доповіді на різного типу форумах («Шевченко і нація», «Інтелігенція і національне Відродження України») тощо. І все ж, без сумніву, найбільш ґрунтовними постають статті, які розкривають загальноукраїнський культурний контекст та репрезентують Романа Гром'яка як вченого. Тут доцільно назвати наступні студії: «Ольжичева концепція формування національної свідомості», «Феномен Уласа Самчука в українській культурі», «Культура як інтегральний фактор національної консолідації», «Місце і роль творчої інтелігенції в політичному житті України».

Одне слово, рецензоване видання збагачує не тільки творчий доробок Романа Гром'яка, але й загалом українську словесність на сучасному етапі її розвитку. Книжка заслуговує на увагу синтезом філософського та естетичного підходів до культури загалом і літературного процесу – зокрема. За все це належить висловити авторові подячне слово на знак гідного пошанування його праці.

Лідія Мацевко-Бекерська, доц.(Львів)

Генологічна парадигма повісті

(Гурбанська А. Жанровий дискурс української повісті 60 – 80-х років ХХ ст. Монографія. – К.: В-во КНУКіМ, 2008. – 374 с.)

Нещодавно побачила світ монографічна праця, яка присвячена системній характеристиці жанрового дискурсу